

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

ПОВРЕМЕНИ СПИС

ЗА СЛОВЕНСКУ ФИЛОЛОГИЈУ И ЛИНГВИСТИКУ

УРЕЂУЈЕ

А. БЕЛИЋ

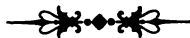
УЗ

СТАЛНУ САРАДЊУ

г. г. А. МЕЈЕ-А, проф. Collège de France, А. СТОЈИЋЕВИЋА, проф. Унив. у
Љубљани, К. НИЧА, проф. Унив. у Кракову, М. РЕШЕТАРА, б. проф. Унив.
у Загребу, О. ХУЈЕРА, проф. Унив. у Прагу, Р. НАХТИГАЛА, проф. Унив. у
Љубљани, СТ. ИВШИЋА, проф. Унив. у Загребу, СТ. М. КУЉБАКИНА, проф.
Унив. у Београду, ФР. ИЛЕШИЋА, проф. Унив. у Загребу, ФР. РАМОВША,
проф. Унив. у Љубљани и Х. БАРИЋА, проф. Унив. у Београду

КЊИГА X СВ. 1—3

ШТАМПАЊЕ ОВЕ КЊИГЕ ПОТПОМОГНУТО ЈЕ ИЗ ЗАДУЖБИНЕ
д-ра ЉУБ. РАДИВОЈЕВИЋА С. К. АКАДЕМИЈЕ

ДРЖАВНА ШТАМПARIЈА
КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
БЕОГРАД, 1931

prvobitno značio: = moguće je (videti); slično možemo razumeti još Pleteršnikov primer: „videti mu je, da ni zdrav“¹⁾ i primer: „Mož je bolji, nego je videti...“ Baš sa glagolom „videti“ je glagol „je“, po značenju svome, često mogao doći u takvu vezu, zato je uz njega polako postajao tako rekuć nekakav adverbiale, te se je počelo govoriti ne samo: „Videti je zdrav“ (što se „videnja“ tiče, on je zdrav, čini se zdrav) nego i u pluralu: „Videti so zdravi“, slično: „Reč je videti lepa“ i „Reči so videti lepe“...

Vredno je pogledati i neke Pleteršnikove primere za glagol *slišati* (= čuti). Slučajevi: „Slišati je, da...“, „Ni še bilo slišati, da...“ jasni su, kao i slučajevi: „Nič ni bilo slišati“, „Mnogo je bilo slišati“.

Vrlo je karakteristično (i važno za prosuđivanje starosti i „slovenskosti“ tog izražavanja) da su se u poljskom jeziku baš u ovom značenju sačuvali do današnjih dana infinitivi: *widać* i *słychać*, dok tih glagola u drugim formama danas više nema.

Medjutim, namera mi nije bila, ići tako daleko; hteo sam samo da pokažem da stanje jezika našega, slovenačkog i hrvatskosrpskoga, kakav je on danas (kod najboljih pisaca i u našim prvim rečnicima i gramatikama), dozvoljava pisati: „Spis je vrniti“, „prošnje je vložiti“, „pomniti je itd.“.

Zlo je nepravilnost, a zlo je i doktrinarnost koja koči slobodu jezika.

Ljubljana, 8-I-1930.

Dr. Fr. Ilesić

2. Да ли „врбаски“ или „врбашки“?

У Вукову „Рјечнику“ (од године 1852) налази се географско име *Врбас* са два значења: 1) вода у Босни, 2) село у Бачкој. У њему нема пак *придева* ни за прво, а ни за друго значење и то је недостатак који још даје повода правописном колебању и поред „*Правописнога ујужсџва*“ од 15 јуна 1929.

Боравећи баш тога месеца јуна у Србобрану, видео сам успут и *Врбашке Салаше*. У ово име ушао је ето придев *врбашки*, који сам и после у разговору слушао, а употребио га је и србобрански професор Милан Ђ. *Пешировић* у расправи „*Одбрана и њад Србобрана 1848–1849 године*“ (Извештај Држ. вел. гимназије

¹⁾ Dativ „mu“ ima tu, razume se, drukčije značenje nego dativ u nekim od predašnjih naših primera.

за школску годину 1928—1929). У њој се напомињу на пр. „врбашки друм“ и „врбашка страна“ (стр. 24), „врбашка посада“ (стр. 32), „врбашко-бечејски пут“ (стр. 39) и „врбашки шанчеви“ (стр. 41). А постоји и презиме *Врбашки*.

Тако гласи придев у Бачкој. А у Босни? По рекама су, осим једне, назване наше нове бановине, па тако је постао службени назив *Врбаска бановина*. Знајући за бачки придев „врбашки“, а и за неке друге што су тако постали и после их наводим, обратих се с молбом на директора д-ра Васу Глушца у Бањој Луци, да ми јави како се тамо говори. Одговорио је *да се каже врбаски*; а позвао се на прилог и адверб *џаски* према именици *џас*. Бањалучке новине „*Glas vrbaske banovine*“ примиле су тај придев¹⁾; а у божићном броју „Политике“ напротив читасмо да се Бања Лука отпре звала *Врбашки Град*.²⁾ И наш вредни писац Вејсил *Ђурчић*, објавио је год. 1910 у расправи „*Narodno ribarstvo u Bosni i Hercegovini*“ ову реченицу: *Пишкор* или *чиков* већином живи у ђоловима и у јарцима; али и у Сави, Матури и „*Врбашким водама*“ („Гласник зем. музеја у Бос. и Херц.“ за год. 1910, стр. 468). Придев „врбашки“ зацело је чуо он од рибара који су на Врбасу окукали. И тако је с ова два последња примера потпуно

1) Вук има у „Рјечнику“ речи: *Бајна Лука, бајнолучки* итд.; а у Броз-Ивековићеву „*Rječniku hrv. jezika*“ код придева *бајни* наведено је *Даничићево мишљење*, како многи пишу и говоре тако, јер не разумеју речи *бања*. Мени се пак врзе по глави да се некад и у том крају говорило као на пр. и данас око Загреба („*Dokle smrt življeje s kosum pe rožejje*“), па и Босни да се писало *јн = њ* и *јл = љ*, као на пр. фра Павле *Посиловић*; и тако да су се све до Вука сачувале у писању те речи. Иначе је једини *добри* придев за Бању Луку — *бањолучки*!

Уосталоме, види у овом другом „Рјечнику“ имена *Бањолучанин, Бањолучка* и исти придев *бањолучки*; а и да не ваља, писати: *из Бања Луке*, већ *из Бање Луке*. — То су трагови од писања страних новина које не знадоше наш језик ни *нагласак: Бãñã Лúка*.

Знаменито је за ово име и мењање по падежима, и то што је заповедник бродске тврђаве *1766 године*, капетан Маријан *Терзић*, одговорио *Џомбеу*:

„Crn Arape Džombeg kapetanu,
Nisu došli Slavonci junaci,
Da s' mejdanom biele dane traju,
Već su došli Slavonci junaci,
Da na **Бајну** jurišaju **Луку**.”

(Ivan Martinović, „*Povjesne crtice o školstvu brodske pukovnije i brodskeg okrúžja*“, Zagreb 1912, str. 13).

2) И Вј. *Клаућ* истиче у „*Povjesti Hrvata*“ (I, 273) „*Vrbaški grad*“.

доказано да су *по народном говору* придеви за оба значења речи Врбас — *једнаки!*

А и Вјекослав Клаић у својој „Восни“ (стр. 179) напомиње: „По средовјечних споменицих стераху се 13—16 вијека у сјев. Босни између Сане и Укрине ове *жуџаније*: Санска, *Врбашка* и Глажка“. Па зашто од *Врбашке жуџаније* да буде сада *Врбаска бановина?*

У „Правопису *српскохрватског* књижевног језика“ од универз. професора д-ра А. *Белића* (II издање) стоји: „Два изједначена или једнака сугласника своде се у писању на један, сем два *јј*“. Као пример наведен је *руски* (рус-ски). Дакле је од два *с* постало једно: И према томе правилу сасвим је добро, кад се од *врбас-ски* пише *врбаски*.

Д-р. Драгутин *Боранић*, такођер универз. професор, написао је (као V издање) „*Pravopis hrvatskoga ili srpskoga jezika*“ према „прописима Министарства просвјете“. За исто правило има он пример *виски* од *вис-ски* (*Вис* је острво у Далмацији); и уза последњу реч додао је у „Рјечнику“: *Вишанин, виски*. Д-р. А. Белић нема у „Регистру и речнику“ овога придева; а ја сам још у „*Glasniku dalmatinskom*“ за год. 1866 нашао придев *вишки*, на пр. „*вишки говор*“. Иначе је на гласу *вишко вино*.

Д-р. Боранић, дакако по истом правилу, пише *клиски, манђелоски* (за *Клис* и *Манђелос*). Стипан *Бановић* црта „*Sudbinu jedinoga svjedoka naše narodne epike i najkrvavije tvrđe na svijetu*“, па напомиње „капетана *клишкога* Петра Кружића“ и „*клишку* посаду“ („*Obzor*“, бр. 67 од 22 марта 1930)¹⁾; а *Манђелос* је мени тако рећи под носом, и сав околни део Срема не каже друкчије већ *манђелоски*. Познато ми је и презиме *Манђелоски*.

У „Рјечнику *hrv. ili srp. jezika*“ налази се пак *Брус — бруски*; а истакнут је и придев *купрешки*, који припада селима Купресу и Купрешу. Вук је додуше написао Купрез и Велес, али у „*Речнику места*“ од 1925 године наводи се Купрес и Велес, па и придев *купрешки*. За Велес се пак каже да спада Општини *велечикој*, а срезу *велеском* (II део, стр. 53).

28 јуна 1930

у Срем. Митровици

Мојо Медић

пенз. глшн. директор

¹⁾ Тако се спомиње год 1614 *Теодор*, митрополит босански, *клишки* (*Клис* у Далмацији) и лички“ (м. *Грбић*, „*Карловачко Владичанство*“, књига прва, стр. 168).

Примедба уредништва. Ми смо радо пустили овај чланчић г. М. Медића не само због материјала који он садржи већ и због принципског питања које се њиме покреће. Истина, он не даје одговора на то питање, али се јасно види да би г. Медић желео, ма и по цену двојакних облика, да се не одбаци онај облик који у народу постоји.

Пре свега, да ли су облици *врбашки*, *велешки*, *вишки* и сл. правилни? Правилно је оно што народ употребљава. Ако он употребљава те облике, онда су они правилни. Није тешко објаснити како су постали. Истина од *Врбас*, *Велес*, *Вис* — правилни би придеви били *врбаски*, *велески*, *виски* (= **врбасьски* = **врбасски* = *врбаски*); али под утицајем аналогije именица Врбашанин, Врбашани, Врбашанка, Велешанин, Вишанин и сл. добили смо придевске облике *врбашки* итд. Питање је сада, да ли треба употребљавати *врбашки* или *врбаски*, јер се не може допустити да се оба облика употребљавају, ако једног од њих у народа дотичног краја нема.

Одговор на то питање може бити само један. Имена места, називи становника места и придеви од њих изведени *морају* се употребљавати онако како се употребљавају у месту којег се тичу. Од Сремске Митровице придев је *митровачки*, а не *митровички* како би требало, од Приштина — *приштински*, од *Скопје* — *скопски*; према томе, за она места у којима се у горњим придевима употребљава *ш* место *с* — треба употребљавати *ш*, и то га *мора* цео народ употребљавати. То је једино у духу савременог правописа нашег. Али се зато мора са поузданошћу утврдити како гласе придеви у дотичним местима или крајевима према народном изговору.